



НОВИ РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКАТ – УМЕТНИК У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Пилот пројекат за унапређење рада месне заједнице кроз системску подршку друштвеном деловању самосталних уметника у сарадњи с локалном самоуправом

Као приоритетно подручје савременог стваралаштва у предлогу Стратегије развоја културе Републике Србије 2019-2029 истакнута је тежња ка “успостављању стабилног и подстицајног нормативног оквира за деловање како установа културе, тако и самосталних уметника” (Мера 1.3., стр. 56). Међутим, у пракси и даље изостају модели који би створили повољан амбијент за развој и унапређење савременог стваралаштва, те осигурали радни и социјални статус самосталних уметника. Истраживање модела локалних културних политика у Србији¹ које је 2018. године спровео Завод за проучавање културног развоја показује да “савремени локални ствараоци у култури често нису довољно препознати ни од стране грађана, нити од стране доносилаца одлука” (стр. 294), као и да је “процес доношења одлука у градовима често ограничен на градску управу, без укључивања грађана или релевантних актера за поједине области” (стр. 295). Стога је препорукама за унапређење локалних културних политика наглашено “успостављање јавног учешћа грађана у процесима одлучивања о питањима градског развоја и културне политике” (стр. 295), те да је неопходно “подстицати културно и уметничко стваралаштво осигуравањем остваривања права самосталним уметницима и другим самосталним стручњацима у култури” (стр. 293).

УНЕСКО студија о култури и радним условима уметника из 2019. године² указује да су незапосленост, изостанак социјалног, здравственог и пензионог осигурања перманентни изазови с којима се суочавају уметници и радници у култури. С циљем решавања статуса samozапослених уметника, бројне европске државе су у последњим годинама развиле или спонзорисале свеобухватне програме за унапређење радног и друштвеног положаја уметника. Истовремено, покренути су

¹ *Модели локалних културних политика као основа за повећање културне партиципације*, Завод за проучавање културног развоја, 2018: <https://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2018/09/Perform-Modeli-lokalnih-kulturnih-politika-1.pdf>

² *The UNESCO study Culture & Working Conditions for Artists*, 2019: <https://en.unesco.org/creativity/publications/culture-working-conditions-artists>

бројни механизми и пројекти³ који би требало да допринесу стварању услова за структурне друштвене промене и генерисање социјалних, технолошких и других облика иновација. Као референтни оквир за креирање јавних политика у области културе, Европска комисија је усвојила Европску агенду за културу у којој истиче “значај уметности, културе и креативног деловања у формалном и неформалном образовању на свим нивоима и у целоживотном учењу”⁴. Важност непосредног учешћа локалне заједнице у одлучивању о свим важним друштвеним питањима, међу којима су и култура и уметност, препозната је и у бројним инструментима Савета Европе, од којих се многи односе на ниво локалних самоуправа⁵.

Имајући у виду да је Законом о култури Републике Србије предвиђено да се јединице локалне самоуправе старају о задовољавању културних потреба грађана на својој територији и уређују поједина питања од интереса за своје грађане, Удружење ликовних уметника Србије предлаже пилот-пројекат успостављања дијалога месних заједница и уметника. Пројекат има за циљ заговарање социјално одрживих политика у сфери заштите социјалних, економских и радних права уметника. Такође, секундарни циљ пројекта се огледа у остварењу друштвено-еманципаторске мисије поља уметности, а тиме и унапређењу и проширењу поља културе кроз непосредно одлучивање локалног становништва на нивоу месне заједнице.

Нацрт развојног пројекта за унапређење рада месне заједнице кроз системску подршку друштвеном деловању самосталних уметника

Иницијална замисао овог модела односи се на реализацију различитих пројеката који су од друштвене важности, а у оквиру којих би месна заједница договарала програм ангажовања уметника као медијатора и посредника између локалне самоуправе и становника. Ови пројекти би обухватили ангажовање самосталног уметника у:

- Реализацији пројеката у организацији месне заједнице: самостални уметник је ангажован као извођач и медијатор који ради с локалним становништвом

³ *European Agenda for the Collaborative Economy 2016, Civil Participation in Decision-making Process - Standards and Practices in Council of Europe Member States 2016, Participatory Citizenship in the European Union Report 2012, The Faro Convention, 2005 UNESCO Convention, The Aarhus Convention 1998, Pact of Amsterdam - The Urban Agenda for EU 2016, The New Urban Agenda - Habitat III 2016.*

⁴ The European Agenda for Culture (2018), p. 4: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527241001038&uri=COM:2018:267:FIN>

⁵ Неки од њих су: *Recommendation CM/Rec (2001)19 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life; Recommendation CM/Rec (2009)2 of the Committee of Ministers to member states on the evaluation, auditing and monitoring of participation and participation policies at local and regional level.*

(креативне радионице) у оквиру већих инфраструктурних пројеката града/општине/месне заједнице. Пример за ово ангажовање су послови попут развоја идеја за уређење јавних површина попут уређења тргова, јавних зграда (осликавање) и слично, где би уметник радио у већем тиму са архитектама, грађевинарима и другим надлежним лицима као посредник између локалног становништва, стручњака и саме месне заједнице. Партиципативним моделом (*community art* модел) који је у многим западним земљама већ увелико развијен, омогућило би се веће учешће становништва у пословима обликовања јавног простора и активнији однос грађана према пројектима које месна заједница означи као важне за развој града.

- Анимацији локалне културне продукције (изван поља визуелних уметности: библиотека, позориште, архив) или баштине (споменици, меморијална места), радом на развоју нових програма (нпр. у оквиру позоришта реализује визуелне уметничке пројекте који прате репертоар или може бити ангажован као уметник-истраживач у истраживањима које спроводе установе, да кроз свој уметнички рад чини видљивим постојеће програме/пројекте/активности итд.).
- Раду јавних установа које делују у домену здравствене заштите и неге (домови здравља, домови старих лица и сл.), где би организовао креативне радионице за кориснике ових установа. Тиме би се директно утицало на побољшање њихове друштвене ситуације, која је услед различитих негативних социоекономских фактора данас отежана, а са друге стране, могућношћу већег ангажовања самих корисника унутар институција утицало би се и на позитиван однос корисника према јавној установи. Сличан облик ангажовања (на пример, арт терапија и други видови креативних, стваралачких и анимационих активности) уметник би могао да испоручује и различитим удружењима грађана која имају надлежност да се баве одређеном друштвено угроженом групом (нпр. удружење слабовидих, лица са инвалидитетом итд.).

Сходно предложеном нацрту, уметник је ангажован као медијатор који помаже локалном становништву да се укључи у процесе уметничког стваралаштва. Уз упознавање и консултацију са актерима из локалне заједнице уметник може да елаборира и предложи активности која би се затим реализовала у сарадњи са локалном заједницом. Месна заједница и/или установа би обезбеђивале материјале и договарале динамику радног времена уметника при установи/месној заједници. Предложено радно време (или обим ангажовања) у месној заједници/установи је половина уобичајеног радног времена (нпр. три пута недељно по четири сата). Износ накнаде би могла бити у висини републичког просека, коју би самостални уметник добијао од месне заједнице за своје ангажовање, а била би исплаћивана на месечном нивоу у периоду од једне године. Овај модел ангажовања самосталних уметника се

може прилагођавати специфичностима локалне средине у којој се примењује, као и правно-регулативним оквирима који делују на нивоу локалне самоуправе.

У Београду, 22. октобра 2020. год.

Радна група за унапређење друштвеног статуса уметника (Вахида Рамујкић, Данило Прњат, Исидора Илић, Милан Ђорђевић, Нина Михаљинац)

Удружење ликовних уметника Србије